نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره هفتم، تابستان ۱۴۰۲، شماره دوم، صفحات ۲۸۰ تا ۲۸۸

*مروری*

# شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای شاگردپروری اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌ها

سعید ابوالقاسمی[۱]، بیژن عبدالهی*[۲]، حمیدرضا آراسته[۳]، عبدالرحیم نوه ابراهیم[۴]

۱. دانشجوی دکترای مدیریت آموزش عالی، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی تهران، تهران، ایران
۲. ***نویسنده مسئول:** استاد مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی تهران، تهران، ایران، biabdollahi@khu.ac.ir
۳. .استاد مدیریت آموزش عالی، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی تهران، تهران، ایران
۴. استاد مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی تهران، تهران، ایران

دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۴/۰۵ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۶/۰۷

## چکیده

**زمینه و هدف:** شاگردپروری و تربیت علمی به عنوان سنت برگرفته از سیره ائمه معصومین(علیهم‌السلام)، با اهداف بلند پویایی روابط شاگرد و استاد در نظام آموزش عالی، که مهمترین رکن و محور در توسعه و تعالی علمی و انسانی نظام آموزش عالی است، همخوانی داشته و ضرورت دارد این امر با بررسی ابعاد مختلف موضوع، شناسایی و ارائه شود؛ لذا پژوهش حاضر با هدف پاسخگویی به این سؤال که، ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای شاگردپروری اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌ها، کدام است؟ انجام گرفته و در قالب یافته‌های پژوهش، ارائه شد.

**روش:** پژوهش با استفاده از روش فراترکیب تدوین شده است. نمونه پژوهش شامل ۱۷ اثر از ۱۷ اندیشمند دینی ایرانی که به مطالعه مرتبط بود، مبنای استخراج یافته‌ها قرار گرفت.

**یافته‌ها:** پس از بررسی و تحلیل آثار، نتایج پژوهش، ۲۲ نشانگر شناسایی و در قالب ۱۹ مؤلفه، ذیل ۸ بعد طبقه‌بندی شد. در این میان بعد معنوی و بعد رفتاری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد.

**نتیجه‌گیری:** توجه و اهتمام ویژه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آموزش عالی به ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای حاصل از این پژوهش، باعث ارتقا عملکرد اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها، که بزرگترین نقش را در بهبود کیفیت آموزش، پژوهش و خدمات اجتماعی ایفا می‌کنند، شده و اختصاص جریانی اثربخش از یاددهی و یادگیری و تربیت دانشجویان در قالب شاگردپروری در تمام ابعاد، در آموزش عالی را می‌طلبد.

**کلیدواژه‌ها:** آموزش عالی، تدریس، دانشگاه‌ها، سیاست‌گذاری، کادر آموزش

## مقدمه

تربیت به معنی پرورش دادن استعدادها می‌باشد. از نظر عملی اول باید دید که این استعدادهای انسانی، چه استعدادهایی است. انسان به ماهو، چه استعدادهایی در نهان و بطن خود دارد که باید بروز کند(۱). از آنجا که جهان امروز نیازمند افرادی است که بتوانند با دانش، علاقه و مهارت‌های آموزشی و پژوهشی، نیازهای خود را در عصری با پیچیدگی‌های گسترده، برطرف سازند، استادان باید توانایی‌های فراگیر دانشجویان را در آنچه می‌بینند، آنچه می‌شنود و آنچه می‌خوانند، پرورش دهند و به فراگیران کمک کنند تا سفسطه را از استدلال و عقاید را از حقایق منطقی به‌ویژه در فرهنگ‌هایی که از هر سو تحت تأثیر و بارش اطلاعات مختلف قرار دارند، تشخیص دهند(۲). اگرچه اکثر اعضای هیئت علمی متخصص در رشته عملی خود هستند؛ اما چندان آموزشی در زمینه یکی از اصلی‌ترین وظایف خود یعنی شاگرد پروری ندیده‌اند. تصور شاگرد پروری و رابطه استاد و شاگرد در آموزش عالی آسان نیست؛ زیرا حوزه مورد تحقیق و بررسی بسیار متنوع است(۳). باور بر این است که در هر یک از نقش‌هایی که بر عهده اعضای هیئت علمی است، میزان و کیفیت احراز شایستگی اعضای هیئت علمی نقش مهمی در کیفیت برنامه آموزش عالی و تسهیل یادگیری دانشجویان، به ویژه در مقاطع تحصیلات تکمیلی دارد(۴). اعضای هیئت علمی باید دارای ویژگی‌هایی باشند تا وظایف حرفه‌ای خود را به نحوی انجام رسانند که موفقیت و کارایی آنها تضمین شود (۵). اعضای هیئت علمی و تعاملات آنها با دانشجویان در مرکز فعالیت‌های یادهی و یادگیری دانشگاه جای می‌گیرند و شاخص‌های



[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23 ]

[ DOI: 10.22034/7.2.17 ]

کلیدی عملکردی مرتبط با آنان از اهمیت قابل ملاحظه‌ای برخوردار بوده و بسیاری از فعالیت‌های دانشگاه، معطوف بـه ایـن رکـن دانشـگاهی اسـت (۶).گرچه تعریـف وظـایف و عملکردهـای لازم بـرای اسـتادان، از دیربـاز موردتوجه بوده و مکاتب تربیتی مختلف بسته به نوع نگاه خود به انسـان، تعاملات استاد و شاگرد را به‌گونه‌ای خاص ارائه داده‌اند؛ امـا جـای خـالی برخی مباحث، درخور توجه اسـت؛ یکـی از مـوارد، موضـوع شـاگردپروی اعضای هیئت علمی و شناخت ابعاد و نشانگرهای آن، در جهت بـازتعریف ابعاد هنر استاد و اسـتفاده از آن، کـه راهنمـای عمـل در جهـت پـرورش شاگردانی آگاه، متفکر، متعهد و مسئولیت پذیر باشد.

موضوع شاگرد پـروری در تئـوری و اسـاس نظـری تعلـیم و تربیـت اسلامی، رکن عمده ای را تشکیل می دهد. هدف دانشگاه‌ها باید ایجـاد و رشد طرز فکر علمی در افراد و آماده کردن دانشجویان برای حـل مسـائل زندگی باشد. شاگردی پروری، مفهومی جامع داشته و استاد باید شاگرد را در تمام ابعاد پرورش دهند. تربیت در چارچوب شـاگردپروی، مـی‌خواهـد شاگرد را به اصـل و هـدف زنـدگانی انسـانی راهنمـایی کنـد و صـفات و تمایلات لطیفی را در او به ثمر رساند.(۷).

اصولا ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای شاگردپروری کدام است؟ پاسخ بـه این پرسش، می‌تواند روشنگر مرزهای ظریـف فکـری، اعتقـادی و علمـی مکاتب مختلف فلسفی و فکری باشد. شاگرد پـروری در اسـلام و جامعـه اسلامی، آماده سازی افراد انسانی مهذب و تربیت شده به اخلاق اسلامی و انسانی برای ایفای نقـش‌هـای حسـاس هـدایتی در مناسـبات سیاسـی-اجتماعی با غایت رساندن جامعه انسانی و اسلامی بـه سـعادت دنیـوی و اخروی است. (۸).شاگرد پروری و تربیت علمی به عنوان سـنت متخـذ از سیره ائمه معصومین(علیهم السلام) در رویه فقها و مجتهـدین شـیعه بـه خوبی دیده می‌شود. (۷). در سـنت مـا ویژگـی‌هـای علمـی، اجتمـاعی و اخلاقی و.. هم توأمان برای استاد و شاگرد مد نظر بوده است، در این سنت به معنای واقعی کلمه آموزش و پرورش در کنار هم و در درون هم تحقـق پیدا می‌کند و استاد امری بیرونی از شاگرد نیست؛ بلکـه اسـتاد و شـاگرد یک کل یکپارچه را تشکیل می‌دهند(۹).

هدف نهایی تربیت، رشد انسان می‌باشـد، بـرای تحقـق ایـن اهـداف تربیتی، برنامه‌ریزان، مربیان و استادان، به ناچار باید، فراگیران و عواملی را که حیات او را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد، در تدوین اهـداف و انتخـاب تجارب و محتوای پرورشی و نیز تعیین راهبردهای آموزشی و از همه مهم تر اسـتانداردهای آموزشـی مـد نظـر قـرار دهنـد(۱۰).تعلـیم و تربیـت از سیاست‌های بنیادین اسلام است و از اهداف زیر بنایی بعثت رسـول خـدا (ص) می‌باشد. (۱۱).

سبحانی نژاد و همکاران(۱۲) در تحقیق خود، عمده‌ترین مؤلفـه‌هـای شاگردپروری بنا بر سه زمینه مورد بررسی، شامل؛ سعی مداوم اسـتاد بـر ایجاد روحیه تحقیق و تحلیل در دانشجو، توجـه کامـل اسـتاد بـه سـخن دانشجو و یادگیرنده خود، حضور استاد در کلاس با مطالعـه قـوی، دقـت خاص استاد درشکافتن مطلب برای فهم عمیق دانشجو، سـنجش درک و فهم شاگرد در ابتدای درس و سپس تدریس و آموزش دانسته‌اند.

داوری و همکاران(۱۳) بیان می‌کند، هریک از ائمه علـیهم‌السـلام بـه تناسب شرایط جامعه اسلامی، شیوه‌ای خاص برای تبیین معارف اسـلامی اختیار کرده‌اند و روش مبارزه علمـی و شـاگردپروری یکـی از مهـم‌تـرین روش‌ها در آن زمان بوده است. زیـن آبـادی و همکـاران(۱۴)، بـر اسـاس یافته‌های پژوهش نتیجه گرفته شـده اسـت کـه کیفیـت تعامـل اسـتاد-دانشجو یک میانجی مناسب در ارتبـاط بـین محـیط پـژوهش آمـوزی و خودکارامدی پژوهش است؛ کهنوجی(۱۵)، نقش و کاربسـت مؤلفـه‌هـای تعامل عـاطفی در روابـط اسـتاد و دانشـــجو در کـلاس درس را مطـرح می‌کند. صیامیان و همکاران(۱۶)، بیان کرده‌اند، مهمترین عامل مـوثر در تعلیم و تربیت دانشجویان و تحقق اهداف آموزشی، استادان هستند. سیفی و همکاران (۱۷)، به رابطهٔ مراد و مریدی در رابطه استاد و شاگرد در نظام سنتی آموزش هنرها، اشاره دارد. گهشین(۱۸)، بیان مـی‌کنـد: اخـلاق در حرفه‌ی استادی از موضوعاتی است که چندان مـورد توجـه قـرار نگرفتـه است. در پژوهش‌های دیگر از جمله کرمخانی(۱۹)، بررسی وضعیت مهارت تفکر انتقادی در دانشجویان، صادقپور(۲۰)، بررسـی رابطـه توانـایی حـل مسـئله علمـی بـا مهـارت‌هـای زنـدگی (تفکـر خـلاق، حـل مسـئله و تصمیم‌گیری)، هاگنورووولت (۳)، دالتون (۲۱)، کیپهرت(۲۲)، رشد معنوی دانشجویان، انگلهارت (۲۳)، تعامل استاد و دانشجو، یو و جیا(۲۴) پرورش استعداد، پینر(۲۵)، راهنمایی شاگرد، به صـورت تـک بعـدی بـه موضـوع شاگردپروری، پرداخته شده است.

در ضرورت و اهمیت این پـژوهش بایـد گفـت: شـاگرد پـروری، بـا اهداف بلند پویایی روابط شاگرد و اسـتاد در نظـام آمـوزش عـالی، کـه مهمترین رکن و محور در توسعه و تعالی علمی و انسانی نظـام آمـوزش عالی می باشد و توجه به والاترین جنبه‌های معنویـت فـردی، گروهـی، سازمانی، ملی و بین‌المللـی، همخـوانی دارد. مطالعـه و بررسـی اسـاس نظری آن، در تنویر افکار استاد و ایجـاد فکـر علمـی و منطـق او مـوثر خواهد بود. استادی کـه آشـنا بـه ایـن ابعـاد، مؤلفـه‌هـا و نشـانگرهای شاگردپروری باشد، در تهیه نقشه، ایجـاد روش تعـین هـدف در روابـط خود با شاگردان و توجه به میـراث فرهنگـی و ارزش‌هـای اجتمـاعی و کیفیت انتقال آنها به شاگردان و ارزش سنجی و توسعه این ارزش‌هـا و همچنـین آمـاده کـردن شـاگردان، بـرای زنـدگی اجتمـاعی، قبـول مسئولیت‌های آینده و موفقیت در زندگی، می‌تواند به طور موثری اقدام کند و منجر شود به عنایـت و اهتمـام بـه پیشـبرد تمـایلات فطـری و استعدادهای متنوع شاگرد و بـه وی آنچنـان آمـادگی ببخشـد کـه، در شئون مختلف زندگی با مهارت وارد عمل شده و در برابر موقعیـت‌هـای گوناگون درست عمل کند.



[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23 ]

[ DOI: 10.22034/7.2.17 ]

## روش

در این پژوهش به منظور شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای شاگردپروری اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌ها، از روش کیفی فراترکیب استفاده شده است. در پژوهش حاضر جامعه آماری شامل آثار اندیشمندان دینی ایرانی در حوزه شاگردپروری و تربیتی است. از شناخته شده‌ترین الگوهای پیاده سازی روش فراترکیب که بیشترین استفاده را دارد، الگوی هفت مرحله‌ای سندلوسکی و باروسو(۲۶) است. این روش یک روش کاربردی برای پژوهش فراترکیب (Meta - synthesis) است.

## گام اول: تنظیم محدوده پژوهش

در این پژوهش سعی شد به چهار پرسش شامل چه چیزی(What) ، چه کسی(Who) ،چه زمانی(When) و چگونه(How) ؛ پاسخ داده شود.

## گام دوم: بررسی نظام‌مند متون

برای گردآوری داده‌های پژوهش از داده‌های ثانویه (اسناد و مدارک گذشته) استفاده شد. دراین مرحله، آثارانتشاریافته اندیشمندان ایرانی پنجاه سال اخیر در حوزه شاگرد پروری و تربیتی، در بازه زمانی ۱۳۵۰ تا ۱۴۰۰ هدفمند، جستجو شد.

## گام سوم: جستجو و انتخاب متون مناسب

در این مرحله نتایج به دست آمده پژوهش‌های معتبر با استفاده از روش «برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی (Critical Appraisal Skills Program)» دسته‌بندی و غربال شد. ابزار قوی کمک کرد تا با استفاده از پرسش‌هایی، دقت، اعتبار و اهمیت مطالعه مشخص شود. معیار پذیرش و عدم پذیرش پژوهش‌ها عبارت بود از: زبان پژوهش، که آثار به زبان فارسی انتخاب شد. در خصوص بازه زمانی پژوهش، آثار منتشره پنجاه سال اخیر شناسایی شد. شرایط و نوع پژوهش.

## گام چهارم: استخراج اطلاعات

در این گام آثار توسط محقق بارها مطالعه شده و اطلاعات آنها بر اساس کلیدواژه اصلی پژوهش، شاگردپروری، استخراج و در قالب جدولی شامل: اطلاعات شناسنامه‌ای پژوهش: عنوان اثر، نام و نام خانوادگی پدیدآورندگان، اطلاعات یافته‌های اصلی: نشانگرهای اولیه استخراج شده تهیه و درنهایت بر اساس فراوانی نشانگرها طبقه بندی شد.

## گام پنجم: تجزیه، تحلیل و تلفیق یافته‌های کیفی

در این مرحله، به دنبال کدهای برآماده از فرآیند فراترکیب، برای تمام ابعاد استخراج شده از منابع مرتبط با مسئله، یک کد در نظر گرفته و سپس این کدها را با توجه به منابعی که از آنها استخراج شدند و همچنین میزان فراوانی آن‌ها، در عوامل متعددی طبقه‌بندی شد. در این پژوهش، در تحلیل محتوای آثار، کل متن آثار، مورد تحلیل محتوا قرار گرفته است و با توجه به کدهای باز استخراج شده از متون، فراوانی نشانگرها مشخص و در ادامه ذیل مؤلفه‌ها و ابعاد مشخص شده، طبقه‌بندی شد.

## گام ششم:کنترل کیفیت

**روایی:** روایی پژوهش از دو جنبه بررسی و مورد تأیید قرار گرفت: اول، از آنجا که در این پژوهش ابعاد و مؤلفه‌ها و نشانگرهای پیشنهادی، در تحقیقات پیشین تحلیل و تفسیر شده است، خود به روایی الگو منجرشده است. دوم اینکه پس از طراحی مدل، ابعاد و مؤلفه‌ها و نشانگرهای استخراج شده به دو تن از استادان و پژوهشگران مدیریت آموزشی ارائه و توسط آنان بررسی شدکه ابعاد و مؤلفه‌ها و نشانگرهای استخراج شده با اندکی تغییرات مورد پذیرش ایشان قرار گرفت.

**پایایی:** به منظوربررسی و محاسبه پایایی مدل طراحی شده از شاخص کاپا و محاسبه توافق بین نظرات محقق و متخصص آشنا به موضوع استفاده شد براساس محاسبات انجام شده، شاخص کاپا ۸۰ = k درصد به دست آمده طبق جدول وضعیت توافق گویت (Gevit) توافق معتبر است.

## گام هفتم: ارائه یافته‌ها

پس از طی گام‌های قبلی منتج از غربالگری آثار یافته ها استخراج شد.

## یافته‌ها

در مطالعه حاضر ۱۷ اثر از ۱۷ اندیشمند دینی ایرانی که به مطالعه مرتبط بود، مطابق جدول ۲ مبنای استخراج یافته‌ها قرار گرفت که یافته‌ها در ۸ بعد و ۱۹ مؤلفه و ۲۲ نشانگر به شرح جدول ۳ است.

**جدول ۱. پرسش‌های گام اول فراترکیب**

| پرسش | پاسخ واقدام |
|---|---|
| چیستی کار (What) | شناسایی ابعاد و مؤلفه‌ها و نشانگرهای شاگردپروری اعضای هیئت علمی |
| جامعه مورد مطالعه (Who) | آثار مکتوب منتشره اندیشمندان دینی ایرانی مرتبط با موضوع شاگردپروی و تربیتی |
| بازه زمانی تحقیق (When) | آثار مکتوب در بازه زمانی ۱۳۵۰ تا ۱۴۰۰ |
| چگونگی روش (How) | بررسی موضوعی آثار، شناسایی و یادداشت‌برداری نکات کلیدی، تحلیل مفاهیم، دسته‌بندی مفاهیم و مقوله‌های مرتبط با موضوع |



[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23 ]

[ DOI: 10.22034/7.2.17 ]

**جدول ۲. آثار مبنای استخراج یافته‌ها**

| کد اثر | عنوان | صاحب اثر |
|---|---|---|
| ۱ | تعلیم و تربیت اسلامی | شهیدمرتضی مطهری |
| ۵ | نقش آزادی در تربیت کودکان | شهیدمحمد حسین بهشتی |
| ۱۰ | اخلاق اسلامی (مجموعه سخنرانی) | شهیدعبدالحسین دستغیب |
| ۱۱ | گفتارهای اخلاقی | آیت‌الله محمد یزدی |
| ۱۲ | سلسله دروس اخلاق | آیت‌الله علی مشکینی |
| ۱۳ | زیبایی های اخلاق | شیخ‌حسین انصاریان |
| ۳۲ | اخلاق آموزش | محسن قرائتی |
| ۳۳ | آداب تعلیم و تعلم در اسلام، ترجمه کتاب منیته‌المرید | محمدباقر حجتی |
| ۳۶ | تربیت و مربین تربیتی (مجموعه سخنرانی) | آیت‌الله مجتبی تهرانی |
| ۴۱ | به یاد معلم | آیت‌الله ناصر مکارم شیرازی |
| ۴۸ | دروس خارج تفسیر | آیت‌الله عبدالله جوادی آملی |
| ۵۵ | ویژگی‌های معلم خوب | آیت‌الله حسین مظاهری |
| ۶۳ | مجموعه سخنرانی | مقام معظم رهبری |
| ۶۵ | صحیفه امام | امام خمینی |
| ۶۶ | آداب‌المتعلمین و المستشردین | آیت‌الله میرزا جواد تبریزی |
| ۶۷ | آشنایی با اخلاق | دکتر محمدحسن حائری یزدی |
| ۶۸ | تعالیم اسلام (خلاصه تعالیم اسلام) | علامه محمدحسین طباطبایی |

**جدول ۳. ابعاد و مؤلفه‌های استخراج شده ازجامعه مورد مطالعه ( شامل آثار)**

| بعد | مؤلفه | نشانگر | منبع | فراوانی |
|---|---|---|---|---|
| **علمی** | **آموزش** | مطالعه محور بودن و مسئولیت‌پذیری استاد در ترغیب و ایجاد انگیزه علم‌آموزی در شاگرد و توجه به برنامه‌ریزی و مدیریت زمان | ۴۷،۳۵،۳۲،۳۹،۳۴،۴۶،۳۲،۴۲،۴۴،۳۶،۴۸،۴۳،۴۱،۳۳،۱۳ | ۱۵ |
| | | علاقه، تبحر،تسلط استاد و اهتمام به تدریس و شناخت و استفاده از روش‌های گوناگون تدریس و انتقال مفاهیم و مطالب به‌درستی و کسب صلاحیت حرفه ای و شایستگی علمی | ،۴۶،۳۲،۴۲،۴۴،۳۶،۴۸،۴۷،۳۵،۳۸،۳۷،۴۳،۴۱،۳۳ | ۱۳ |
| | | کشف، شکوفایی و پرورش استعدادهای شاگرد و تقویت مهارت به‌کارگیری اصول و فنون آموخته شده به دیگران توسط شاگرد | ۴۵،۴۱،۳۳،۳۶،۴۷،۳۱،۴۳،۴۶،۳۲،۴۲،۴۴ | ۱۱ |
| | **پژوهش** | ایجاد و تقویت روحیه تحقیق و پژوهشگری در شاگرد و نهادینه کردن باور توانایی پژوهش در او ( توأم بودن علم و عمل) | ۳۵،۳۲،۴۶،۳۸،۴۲،۴۴،۴۸،۴۳،۴۱،۳۳،۴۷ | ۱۱ |
| | | راهنمایی و مشاوره مشفقانه شاگرد در امر تحقیق و پژوهش، ایجاد فضای مباحثه برای وی | ۴۵،۴۶،۳۲،۴۲،۴۴،۳۶،۴۸،۴۳،۴۱،۳۳،۴۰،۴۷،۳۵،۳۸،۳۹ | ۱۵ |
| **فرهنگی** | **هویت** | ایجاد بینش و تقویت فرهنگ در شاگرد، آموزش احترام به هویت جمعی و فرهنگی و نهادینه کردن آن در شاگرد | ۳۹،۳۵،۴۱،۴۵،۴۶،۳۸،۴۲،۴۴،۴۸،۳۲،۳۳ | ۱۱ |
| | **آداب و رسوم** | نهادینه کردن احترام و پایبندی به ارزش‌ها، هنجارها و آداب و رسوم فرهنگی در شاگرد | ۴۷،۳۵،۳۸،۳۲،۴۲،۴۴،۳۶،۳۳،۴۰،۴۱،۴۵،۴۶ | ۱۲ |
| **معنوی** | **اخلاق** | ارتقا شخصیت اخلاقی شاگرد توسط استاد و توجه دادن شاگرد به پایبندی به دستورات و ارزش‌های اخلاقی و توجه به کرامت انسانی | ۴۵،۴۶،۳۲،۴۴،۳۳ | ۵ |
| | **دین** | توجه و اهتمام استاد به تقوا، غیرت‌مداری، امر به معروف ونهی از منکر و عدم تحمیل عقاید و توصیه و نهادنیه کردن آن در شاگرد | ۴۶،۳۲،۴۲،۴۴،۳۶،۳۳،۴۷،۴۵ | ۸ |
| **سلامت** | **جسم** | توجه به ورزش و تندرستی و سلامتی شاگرد توسط استاد و تشویق و توجه دادن شاگرد به اثرات مثبت آن | ۴۰،۴۸،۴۳،۴۱،۳۵،۳۸،۳۹،۴۵،۴۷،۴۶،۳۲،۴۲،۶،۳۳،۳۶ | ۱۵ |
| | **روح و روان** | مثبت‌گرایی استاد و القا مثبت‌اندیشی و تقویت حس امیدواری و ارتقا نشاط روحی در شاگرد | ۴۱،۳۳،۴۰،۴۷،۳۵،۳۸،۳۹،۳۴،۴۵،۴۸،۴۳،۴۶،۳۲،۴۲،۴۴،۳۶ | ۱۶ |

[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23 ]

[ DOI: 10.22034/7.2.17 ]

**ادامه جدول ۳. ابعاد و مؤلفه‌های استخراج شده ازجامعه مورد مطالعه ( شامل آثار)**

| بعد | مؤلفه | نشانگر | منبع | فراوانی |
|---|---|---|---|---|
| رفتاری | تعامل و نظم | آشنا کردن شاگرد با نظام ارتباطی و معاشرتی اسلامی و ایجاد محیط تعاملی مناسب و دوستانه و تقویت روحیه خودانضباطی شاگرد | ۳۳،۳۶،۴۶،۳۲،۴۲،۴۴،۴۰،۴۸،۴۳،۴۱،۴۷،۳۵،۳۸،۱،۴۵،۳۹،۳۴ | ۱۷ |
| | مهارت های ارتباطی | افزایش توانایی تعامل اجتماعی شاگرد و تقویت توانایی ارتباط با دیگران و حفظ رابطه استاد و شاگردی بعد از تحصیل | ۴۶،۳۲،۴۴،۳۶،۴۸،۴۳،۴۱،۳۳،۳۸،۳۷،۴۵ | ۱۱ |
| | انگیزش | باور و تلاش استاد برای ایجاد تغییرات و نگرش مثبت در شاگرد و ایجاد انگیزه در وی برای آموزش مادام‌العمر | ۴۳،۴۱،۳۳،۳۶،۴۷،۳۵،۳۲،۳۷،۳۹،۴۵،۴۶،۳۸،۴۲،۴۴،۴۰،۴۸ | ۱۶ |
| شناختی | تفکر | تقویت توانایی تجزیه، تحلیل، نقد و حل مسئله در شاگرد، آموزش، ترغیب، تشویق وی به تفکر خلاق و انتقادی و تقویت سیالیت ذهنی شاگرد | ۳۷،۴۵،۴۶،۳۲،۴۲،۳۳،۴۷،۳۵،۳۹،۴۴،۳۶،۴۸،۴۳،۴۱ | ۱۴ |
| | بینش | ایجاد بینش توانایی تقویت هوش هیجانی، احساس خود ارزشمندی، عزت و اعتماد به نفس در شاگرد | ۴۴،۴۳،۴۱،۳۳،۳۲،۳۷،۳۱ | ۷ |
| | خودسازی | تقویت روحیه پذیرش حق و تزکیه عملی، انتقادپذیری، صبر و قناعت در شاگرد و نهادینه کردن آن در او | ۳۶،۴۸،۴۶،۳۲،۴۲،۴۴،۴۳،۴۱،۳۳،۳۶،۴۷،۳۵،۳۸،۳۷،۳۹،۳۴،۴۵، | ۱۷ |
| سیاسی | آگاهی و بصیرت | ایجاد و تقویت بینش سیاسی در شاگرد و تقویت روحیه سعه صدر و تحمل اندیشه‌های مخالف در وی | ۳۲،۴۲،۴۴،۳۶،۴۸،۳۸،۴۵،۴۳،۴۱ | ۹ |
| | آزادگی و استقلال | تقویت توانایی اندیشه‌ورزی، جرات ابراز اندیشه، تقویت روحیه پرسشگری و حق‌طلبی، عدالت‌طلبی، ظلم ستیزی و مهارت نه گفتن در شاگرد | ۴۷،۳۵،۳۸،۳۹،۳۴،۴۵،۴۶،۱،۳۲،۴۲،۴۴،۳۶،۴۸،۴۳،۴۱،۳۳،۴۰ | ۱۷ |
| اجتماعی | فرد | ایجاد و تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری اجتماعی، قانون‌مداری و قانون‌گرایی و ارتقا روحیه خدمت در شاگرد | ۴۳،۴۱،۳۳،۳۲،۳۷،۴۵،۴۲،۴۴،۳۶ | ۹ |
| | خانواده | آموزش و تقویت حس مسئولیت‌پذیری، رفتار متعهدانه و قدرشناسی شاگرد در قبال خانواده و رعایت حقوق آنها | ۳۲،۴۴،۳۶،۳۳،۴۵ | ۵ |
| | جامعه | تقویت و نهادینه کردن تاب‌آوری اجتماعی شاگرد و احترام به هویت جمعی، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و رعایت حقوق شهروری توسط وی | ۳۵،۳۲،۴۶،۳۸،۴۲،۴۴،۳۶،۴۸،۴۱،۳۳،۴۰،۳۹،۳۷،۴۵،۴۳ | ۱۵ |

## بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر، با هدف شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای شاگردپروری اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌ها با استفاده از روش فراترکیب صورت گرفت. توجه به شاگرد پروری اعضای هیئت علمی به عنوان یکی از چالش‌های مهم دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی مطرح است و توجه و اهتمام ویژه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آموزش عالی به ابعاد، مؤلفه ها و نشانگرهای حاصل از این پژوهش، باعث ارتقاء عملکرد اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها در حوزه شاگردپروری، که بزرگترین نقش را در بهبود کیفیت آموزش، پژوهش و خدمات اجتماعی ایفا می‌کند، شده و لذا اختصاص جریانی اثر بخش از یاددهی و یادگیری و تربیت دانشجویان درقالب شاگردپروری در تمام ابعاد، در آموزش عالی از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشد. طی مطالعه، تحقیق مشابهی با این پژوهش درزمینه شاگردپروری اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌ها در داخل وخارج کشور مشاهده نشد، مگر چند مورد انگشت شمارکه درخصوص شاگردپروری اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌ها بطور عام و به یکی دو مؤلفه مطرح شده دراین تحقیق معطوف بود. چنانکه مجموعه آنها هم تمامی ابعاد و مؤلفه‌ها و نشانگرهای مطرح شده دراین تحقیق را پوشش نداده‌اند.

در این تحقیق با ترکیب یافته‌های مطالعات کیفی گذشته، سعی در ارائه الگوی جامعی از شاگردپروری اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌ها شد و ضمن بیان دلایل وضرورت‌های انجام تحقیق و بیان مبانی نظری، با استفاده از روش فراترکیب و مطالعه نظام‌مند منابع و درنهایت با ارائه یافته‌های حاصل از بررسی بیش از ۷۰ منبع، ابعاد ومؤلفه‌ها و نشانگرهای شاگردپروری اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌ها ارائه شد. طبق یافته‌های این تحقیق، شاگردپروری اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌ها دارای ۲۲ نشانگر و ۱۹ مؤلفه در ۸ بعد می‌باشد، که باید مورد توجه سیاست‌گذاران آموزش عالی قرار گیرد. از محدودیت‌های این تحقیق، کمبود مبانی نظری



[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23 ]

[ DOI: 10.22034/7.2.17 ]

و پیشینه تجربی بود و در ادامه مطلب، نتیجه نهایی و پیشنهادهایی به منظور بهبود وضع فعلی ارائه شده است.

**بعد علمی**: در این خصوص مباحث بنیادی وجود دارد، نظام آموزش عالی، درجهت انجام رسالت‌ها و وظایف خود همواره با مسایل و مشکلاتی دست به گریبان بوده وهست که تداوم آن چالش‌ها، نارسایی‌ها وکاهش منزلت علمی و پژوهشی این نظام مهم را در پی داشته که در نهایت به افت شدید کیفیت آموزش، تدریس و پژوهش را در مراکز دانشگاهی منجر خواهد شد. متاسفانه عدم توجه جدی به نشانگرهای مطرح شده در قالب دو مؤلفه‌های این بعد و به ویژه نهادینه کردن پژوهش‌های کاربردی و آموزش مناسب و یادگیری مستمر دانشجویان، باعث شده که دانش آموختگان، پس از ورود به بازار کار، خود را ناتوان و فاقد دانش لازم برای ارائه خدمت دیده و ارزش آموخته‌های خود را با واقعیت زیستی‌اش در تعارض می‌بینند؛ لذا باید توجه ویژه به مؤلفه و نشانگرهای فوق در سیاست‌گذاری‌های آموزش عالی و نحوه ارزشیابی عملکرد استادان شود.. در این بعد یافته های ما از سوی تحقیقات سبحانی نژاد و همکاران(۱۲)، غفاری و همکاران(۸)، خزاویری(۷)، مورد تأیید واقع شده است.

**بعد فرهنگی:** با توجه به نشانگرها توسعه فرهنگی جوامع، نتیجه حرکت دانشگاه‌های آن جامع در مسیر فرهنگ بومی شان است. جامعه نیازمند نیروهای متخصص و کارآمدی است که علاوه بر توانایی علمی و پژوهشی، توانایی برقراری ارتباطی فعال و خلاق را فرهنگ جامعه خویش داشته باشند. یکی از معضلات کنونی جامع دانشگاهی، کم رنگ شدن توجه به آداب و رسوم فرهنگی و هویت جمعی توسط استادان و نهادینه کردن آن در شاگرد می‌باشد. به خصوص در مورد شکل گیری هویت جمعی در شاگرد، باید ارزش‌ها و هنجارها و نمادهای جمع از طریق فرایند جامعه پذیری توسط استاد در شاگرد درونی شده و شاگرد به ارزش‌ها و هنجارها و نمادهای آن جمع باور داشته باشد؛ لذا توجه ویژه به مؤلفه و نشانگرهای فوق صورت گرفته و مبنایی برای ارزیابی عملکرد استادان، شود. در این بعد یافته‌های ما از سوی تحقیقات (۱۳،۸، ۱۶) مورد تأیید واقع شده است.

**بعد معنوی**: این بعد، از ابعاد مهم شاگردپروری می‌باشد. از منظر این بعد، شاگردپروری در اسلام و جامعه اسلامی، آماده‌سازی افراد انسانی مهذب و تربیت شده به اخلاق اسلامی و انسانی برای ایفای نقش‌های حساس هدایتی در مناسبات سیاسی- اجتماعی و با غایت رساندن جامعه انسانی و اسلامی به سعادت دنیوی و اخروی است. زیرا توجه به روح معنویت و تربیت انسان کامل معنوی تنها از این طریق میسور است واز طریق ابزار پیشرفته و سخت‌افزاری انباشت علوم امکان‌پذیر نیست. غفاری (۸) از جمله تحقیقات پیشین که تقویت‌کننده یافته‌های ما در این بعد است: عزیزی و همکاران(۲۷) تربیت دینی، دالتون (۲۱)، کیپهرت (۲۲) رشد معنوی دانشجویان، ازجمله مواردی که اعضای هیئت علمی در این زمینه موفقیت لازم را کسب نمی‌کنند این است که، استادان به شیوه‌های مناسب امر به معروف و نهی از منکر و نقش تفاوت‌های فردی دانشجویان در تربیت معنوی و دینی، توجه کمی داشته و در زمینهٔ امور دینی استدلال‌های علمی ارائه نمی‌دهند، یزدخواستی و همکاران(۲۸) لذا توجه جدی به بعد معنوی شاگردپروری، توسط اعضای هیئت علمی و همچنین توجه سیاست‌گذاران آموزش عالی را می‌طلبد.

**بعد سلامت**: در این بعد، توجه به ارتقاء نشاط روحی شاگرد، مثبت اندیشی در شاگرد، توجه به حفظ ظاهر و آراستگی محیط آموزش و تشویق و توجه دادن شاگرد به اثرات مثبت آن و نهادینه کردن آن در شاگرد و توجه به این موارد می‌تواند نقش مهمی در تهدید سلامت روانی دانشجویان داشته باشد و سایر جنبه‌های زندگی آنها را تحت تأثیر خود قرار دهد و می‌تواند سبب پیشگیری از افت کیفی وکمی در مراحل مختلف آموزشی شود. توجه به ورزش و سلامت روحی و روانی توسط استاد و نهادینه کردن آن در شاگرد از جمله روش های مهم تکامل جسمانی و روانی محسوب می‌شود و بهترین موقعیت، برای رشد معیارهای سلامت روانی در امر شاگردپروری را فراهم می‌کند.

**بعد رفتاری**: در این بعد تعامل و ارتباط دانشجویان با استادان، یکی از اصلی‌ترین عرصه‌های ارتباط در محیط‌های آموزشی و یکی از مهم‌ترین سرمایه‌های دانشگاهی محسوب می‌شود واگر رابطه استاد و شاگرد به‌خوبی بر قرار شود، اهداف آموزشی و پژوهشی، با سهولتی بیشتر، تحقق می‌یابند. در شاگردپروری به بعد رفتاری همچون بعد معنوی باید توجه ویژه صورت پذیرد. توصیه‌های اسلامی به روابط استاد و شاگرد در قالب این دو بعد مهم در بسیاری از منابع و به‌ویژه آثار مورد بررسی این پژوهش به چشم خورد که تاکید بر اهمیت این یافته‌های پژوهش می‌باشد. در این بعد یافته‌های ما از سوی تحقیقات (۱۷،۱۵، ۲۴) مورد تأیید واقع شده است.

**بعد شناختی**: اهم نشانگرهای شناختی در قالب سه مؤلفه تفکر، بینش و خودسازی، بیان شده است. در این میان تفکر انتقادی، عمیق‌ترین راهبرد شناختی در یادگیری است که وول فولک (۲۹) آن را به عنوان ارزشیابی نتایج از راه وارسی منطقی و منظم مسائل، شواهد و راه‌حل‌ها تعریف کرده است. با توجه به اهمیت و نقش شاگردپروری در دانشگاه‌ها، توجه به بعد شناختی و شناسایی مؤلفه‌ها و نشانگرهای این بعد، منجر به تربیت و پیشرفت تحصیلی بالاتر دانشجویان می‌شود. در این بعد یافته‌های ما از سوی تحقیق (۲۰) مورد تأیید واقع شده است.

**بعد سیاسی:** با توجه به نشانگرهای این بعد، تقویت روحیه مؤلفه‌های آگاهی، بصیرت، آزادگی و استقلال، در دانشجویان توسط اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌ها، یکی از دلایل تأثیرگذاری سیاسی و اجتماعی در ماندگاری دانشجویان و ترقی جامعه می‌باشد. انسان یک موجود سیاسی و به قول قدما «مدنی بالطبع» است؛ و به‌طور قطع هر فرد، بنوعی از سیاست متأثر می‌شود؛ پس لازم است افراد برای تعامل سیاسی نیز تربیت شوند. به عبارت دیگر، دنیای سیاست به لحاظ تأثیر عمیق در زندگی فردی و اجتماعی و نیز به لحاظ عامل قدرت، بسیار متلاطم و تنش و تپش در آن



[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23 ]

[ DOI: 10.22034/7.2.17 ]

بسیار است و خطرات و منافع آن نیز به بزرگی و گستردگی خود سیاست بزرگ و گسترده است (۳۰). بنابراین، تربیت سیاسی دانشجویان توسط اعضای هیئت علمی بسیار ضروری است. در روزگاری که ما زندگی می‌کنیم تربیت سیاسی یکی از مقولات مهم و مورد توجه است و لذا توجه سیاست‌گذاران آموزش عالی و اعضای هیئت علمی را به این بعد و مؤلفه‌های آن را می‌طلبد.

**بعد اجتماعی:** که شامل نشانگرهایی در قالب سه مؤلفه فرد، خانواده و جامعه می‌باشد. تربیت اجتماعی در جایی تصوّر می‌شود که برای انسان‌های دیگر در اجتماع، حقوق و تکالیفی در نظر گرفته شود. زیرا «تربیت» فرایندی است که در بُعد اجتماعی هدفش تسهیل عمل به وظایف اجتماعی در مقابل سایر انسان‌ها و موقعیت‌های اجتماعی است. بنابراین لازمه یک نظام تربیت اجتماعی منسجم در دانشگاه، در نظر گرفتن حقوق متقابل افراد انسانی، در جامعه می‌باشد و این نظام باید بتواند با ساده‌ترین روش‌ها متربّیان خود را به حقوق اجتماعی یکدیگر آشنا ساخته و رفتار مطابق آنها را درخواست کند؛ لذا لزوم توجه به نشانگرها و مؤلفه‌های شناسایی شده در بعد اجتماعی شاگردپروری، توسط اعضای هیئت علمی و سیاست‌گذاران آموزش عالی ضرورت می‌یابد.

با توجه به یافته‌های این تحقیق و همان طور که در بررسی پیشینه تحقیق عنوان شد، پژوهش‌های گذشته به صورت محدود و تک بعدی صورت گرفته و فقدان تجارب نو و ارزشمند دانشگاه‌ها و مدل‌های طراحی مشابه به ویژه در حوزه شاگردپروری و کمبود منابع علمی به‌روز شده در خصوص شاگردپروری، کار مقایسه نتایج و تعبیر و تفسیرها را با مشکل مواجه کرد. پیشنهاد می‌شود، این یافته‌ها، به عنوان یک راهنما، موجب جهت‌دهی فعالیت‌های اعضای هیئت علمی در حوزه شاگردپروری شده و نوعی وحدت رویه و انسجام در اقدام به شاگردپروری به صورت هدفمند را دنبال نماید. همچنین از آنجا که نقش شاگردپروری اعضای هیئت علمی در راستای پرورش و تربیت شاگرد در جامعه علمی امروز بر کسی پوشیده نیست و خلأ هدف گذاری و تدوین راهبردهای مشخص شاگردپروری در دانشگاه‌ها بسیار احساس می‌شود، باید فعالیت‌های شاگردپرورانه اعضای هیئت علمی، در ارزشیابی آنها به منظور ایجاد انگیزه و محرک برای انجام اینگونه فعالیت‌ها، تأثیر داده شود. و برگزاری دوره‌های آموزشی برای آماده سازی اعضای هیئت علمی برای بکارگیری فنون شاگردپروری در دانشگاه، توصیه می‌شود. مخاطبان اصلی یافته‌های تحقیق حاضر، اعضای هیئت علمی، روسای دانشکده‌ها و دانشگاه‌ها، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری می‌باشند. با توجه به اهمیت موضوع تحقیق و نارسایی‌هایی که در زمینه شاگردپروری اعضای هیئت علمی مشاهده می‌شود، لزوم بسترسازی وتقویت برنامه‌های شاگردپروری احساس می‌شود و لازم است این امر مد نظر سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و رؤسای دانشگاه‌ها، صاحب‌نظران و دولتمردان آموزش عالی قرار گیرد.

## ملاحظات اخلاقی

**رعایت دستورالعمل‌های اخلاقی:** این مقاله حاصل بخشی از طرح تحقیقات با عنوان طراحی چارچوب شاگردپروری اعضای هیئت علمی بر اساس دیدگاه اندیشمندان دینی ایرانی در پنجاه سال اخیر، مصوب دانشگاه خوارزمی در سال۱۳۹۹ می‌باشد و ملاحظات اخلاقی درتحقیق رعایت شده است.

**حمایت مالی:** رساله دکتری توسط هیچ نهاد یا مرکزی حمایت مالی نشده است.

**تضاد منافع:** نویسندگان اظهار می‌دارند که هیچگونه تضاد منافعی وجود ندارد.

## منابع


1. Motahari M .Traning and Education in Islam. Qom .Sadra Publications; 2003. [In Persian]
2. Ester M, Wittmann R. Incremental generalization for mining in a data warehousing environment. In Advances in Database Technology—EDBT'98: 6th International Conference on Extending Database Technology Valencia, Spain, March 23–27. 1998; Proceedings 6:135-149.
3. Hagenauer G, Volet SE. Teacher–student relationship at university: an important yet under-researched field. Oxford Review of Education 2014; 40(3): 370-388.
4. Gusky TR. Improving student learning in college classrooms. Springfield, Illinois: Charles C. Thomas Publisher;1988.
5. Hyatt L, Williams PE. 21st Century Competencies for Doctoral Leadership Faculty. Innov High Educ 2011; 36: 53-66
6. Wolfe RE. Educator Competencies for Personalized, Learner-Centered Teaching. Boston, MA: Jobs for the Future; 2015.
7. Khazaviri R. tradition of discipleship; Axes and priorities, looking at the orders of Ayatollah Khamenei, information base: periodical meeting of professors at higher levels and outside the seminary; 2014. Available at: https://www.neshasteasatid.com/node/1295 . [In Persian]
8. Ghafari H, Keshavarz Shukri A, Mirzamohammadi, MH. Amer Varamini N. The components of scientific ethics and discipleship in the scientific-educational biography of Imam Khomeini (RA). Scientific Quarterly Journal of Islamic Education 2013: 15(7): 65-88. [In Persian]
9. Aqheli S. Examining the relationship between master and student (Murid and Murad) in the Sufi tradition in the prose texts of the 4th, 5th, 6th centuries of Hijri) and its possibility or refusal in formal education. Master's thesis. Faculty of Humanities. Mazandaran University; 2013. [In Persian]
10. Hosseininasab D, Ali Aghdam A. Dictionary of words, definitions and education information. Ahrar Publications; 1997 .[In Persian]
11. Salami F. the relationship between emotional intelligence, self-concept and self-esteem with students' academic progress, master's thesis, Kashan University; 2018. [In Persian]


[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23 ]

[ DOI: 10.22034/7.2.17 ]

12. Sobhaninejad MR. Explaining the place and necessity of discipleship and its components in order to make the academic education and research system more effective. Epistemological Studies Quarterly in Islamic University 2018; 4 (consecutive 44). [In Persian]
13. Davari A, Sobhani M. Why and the foundations of discipleship in the scientific and practical life of Imam Sadiq (a.s.). The collection of articles of the first Ahl al-Bayt (a.s.) conference and the production of science; 2014. [In Persian]
14. Zain Abadi HR. Moradi Barzalabad R, Yasini, A, Taban M. Research learning environment, quality of teacher-student interaction and research self-efficacy: presenting a model. Management in Islamic University 2015; 12: 358-339. [In Persian]
15. Kahnoji M . The role and application of emotional interaction components in teacher-student relationships in the classroom. Barg Farhang Journal 2017; 2(2): 166-159. [In Persian]
16. Siamiyan H, Balaghfari A, Golbandi A, Rezanjad SF, Sharifinik M, Shahrabi A ,Ghazizadeh Z. Characteristics of a good professor from the perspective of students. Journal of Mazandaran University of Medical Sciences (University Letter) 2013; 96:113-106. [In Persian]
17. Seifi N, Balkhari Ghahi H, Mohammadzadeh MA reflection on the relationship between teacher and student in arts education with an emphasis on the traditional system. Negre Magazine; 2016: 33-57. [In Persian]
18. Gahshin E. The professional ethics of teaching: a reflection on the views and opinions of professors and students of Kurdistan University, Master's degree, University of Kurdistan; 2009. [In Persian]
19. Karamkhani Z . Examining the status of critical thinking skills in students and how to teach it by university professors in the higher education system (a case study of Mazandaran University,Campus Collection), Master's Thesis, Mazandaran University; 2018. [In Persian]
20. Sadeghpour N. investigating the relationship between scientific problem solving ability and life skills (creative thinking, problem solving and decision making) of Tabriz University students, Master's Thesis, Tabriz University; 2011. [In Persian]
21. Dalton JC. Supporting Students' Spiritual Growth in College: Recommendations for Student Affairs Practioners. Journal of College and Character 2004; 5(10).
22. Capeheart-Meningall J. Role of Spirituality and Spiritual Development in Student Life Outside the Classroom. New directions for teaching and learning 2005; 104: 31-36
23. Englehart JM. Teacher–student interaction. In International handbook of research on teachers and teaching. Boston: Springer; 2009.711-722.
24. Yu C, Jia H. On the Cultivation of Innovative Talents in Colleges and Universities. International Education Studies 2009; 2(4): 162-167.
25. Penner R. Mentoring in higher education. DIRECTION-FRESNO 2001; 30(1): 45-52.
26. Sandeliwski M, Juile B. Handbook for dynthesizing qualitative research. Springer Publidhing Company; 2016.
27. Azizi Alawijeh S, Manafi Anari S. Reviewing the methods of student's religious education, Journal of Epistemological Studies in Islamic University 2008; 3(43).
28. Yazdkhasti A, Babaiefard A, Kiani A. The Study of Factors Affecting Religious Education of Kashan University Students. Qaiie 2018; 3(4):129-152.
29. Woolfolk AE. Educational Psychology, (5th Ed.) USA: Allyn and Bacon; 2004: 338.
30. Habibi N. Political education in Nahj al-Balagheh. Nahj al-Balagheh Quarterly 2006; No. 12 and 22.

[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23 ]

[ DOI: 10.22034/7.2.17 ]

**Review**

# Identifying the Dimensions, Components and Indicators in Student Cultivation of Faculty Members in Universities

Saeed Abolghasmi[1], Bijan Abdulahi*[2], Hamidreza Arasteh[3], Abdul Rahim Naveh Ebrahim[4]

1. PhD candidate in Higher Education Administration, Faculty of Management, Kharazmi University Tehran, Tehran,Iran
2. **Corresponding Author**: Professor of Education Administration, Faculty of Management, Kharazmi University Tehran, Tehran, Iran, biabdollahi@khu.ac.ir
3. Professor of Higher Education Administration, Faculty of Management, Kharazmi University Tehran, Tehran, Iran
4. Professor of Education Administration, Faculty of Management, Kharazmi University Tehran, Tehran, Iran

## Abstract

**Background:** As a tradition derived from the lives of the Imams (peace be upon them), discipleship and scientific educationis the most important pillar and axis in the development and scientific and human excellence of the higher education system and is congruent with the lofty goal of dynamic student-teacher relationship in the higher education system.. It is necessary to identify and present this matter by examining different dimensions of the subject. Therefore, the current research aims to investigate the question, dimensions, components and indicators of student upbringing of faculty members in universities, and present answers in the form of research findings.

**Methods:** This research has been compiled using metacomposite method. The research sample included 17 works of 17 Iranian religious thinkers that were related to the study and became the basis for extracting the findings.

**Results:** After reviewing and analyzing the works, 22 indicators were identified and classified under eight dimensions comprising 19 components. Among them, the spiritual dimension and the behavioral dimension are especially important.

**Conclusion:** Special attention of policy makers and higher education planners to the dimensions, components, and indicators resulting from this research will improve the performance of university faculty members, who play the biggest role in improving the quality of education, research and social services. It requires an effective flow of remembering and learning and educating students in the form of discipleship in all dimensions in higher education.

**Keywords:** Education-Higher, Faculty, Policy Making, Teaching, Universities

[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23 ]

[ DOI: 10.22034/7.2.17 ]